04/08/2021

Φωτιά στο Τατόι: Τα καμμένα θερινά ανάκτορα, οι νεκροί και η φυγάδευση του Βασιλιά

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

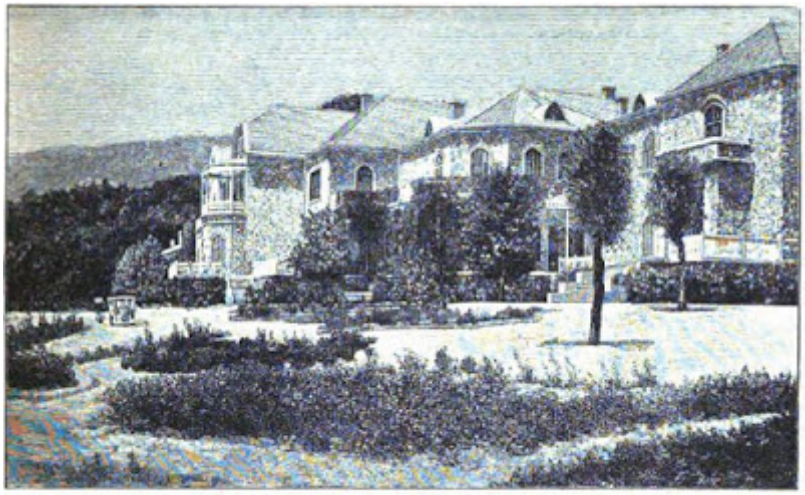

ΤΟ ΕΝ ΔΕΚΕΛΕΙΑ ΑΝΑΚΤΟΡΟΝ

Γράφει ο Ιωάννης Β. Δασκαρόλης
Πρόλογος – το ιστορικό πλαίσιο

Η άνοιξη του 1916, ενώ μαινόταν ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος, είχε βρει την Ελλάδα σε ιδιαίτερα δύσκολη θέση, με την πολιτική και πολιτειακή της ηγεσία διχασμένη για την πορεία, που όφειλε να ακολουθήσει η εξωτερική πολιτική της Χώρας. Στις 13 Μαΐου 1916 συνέβη η δραματική παράδοση του φρουρίου του Ρούπελ σε μεικτό απόσπασμα Γερμανών και Βουλγάρων. Ακολούθησε το περίφημο συμμαχικό τελεσίγραφο της 8ης Ιουνίου 1916: **επέβαλλε την παραίτηση της κυβέρνησης Σκουλούδη, την ελληνική αποστράτευση, αλλά περιέργως ακόμη και την αντικατάσταση συγκεκριμένων αστυνομικών στην Αθήνα κουρελιάζοντας εκ νέου την ελληνική εθνική κυριαρχία**.

ΣΚΡΙΠ

ΕΦΗΜΕΡΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΤΩΝΕΙΔΗΣΕΩΝ

ΤΡΟΜΕΡΑ ΠΥΡΚΑΪΑ ΕΙΣ ΤΟ ΔΑΣΟΣ ΤΑΤΟΪΟΥ

ΑΠΟΤΕΦΡΩΣΙΣ ΤΩΝ ΑΝΑΚΤΟΡΩΝ. - ΤΡΑΥΜΑΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ

Ο αθηναϊκός Τύπος αντιμετώπισε διχαστικά το τελεσίγραφο: οι αντιβενιζελικές εφημερίδες διαμαρτύρονταν για την επέμβαση στα εσωτερικά της Ελλάδας, ενώ οι βενιζελικές όχι μόνο δικαιολογούσαν, αλλά επαινούσαν το τελεσίγραφο που *«θα λύτρωνε τον ελληνικό λαό από την Κυβέρνηση Σκουλούδη»*. Η επιλογή του Βενιζέλου στις 11 Νοεμβρίου 1916 να στηρίξει ακόμη και δημοσίως το τελεσίγραφο της Entente, την εμπλοκή της στα εσωτερικά της Ελλάδας και τον λιμό που επέβαλλε στη Χώρα παρουσίασε τους Φιλελεύθερους ως ξενοκίνητους, βάθυνε το διχαστικό χάσμα και στέρησε τους Φιλελευθέρους την πλειοψηφική πολιτική στήριξη που απολάμβαναν ως τότε τουλάχιστον στην Παλαιά Ελλάδα.[4] Η Ελλάδα είχε καταστεί πεδίο δράσης των μυστικών υπηρεσιών των δύο εμπόλεμων που υπονόμευαν περαιτέρω την εθνική κυριαρχία της Ελλάδας.

-Η εκδήλωση της φωτιάς (30 Ιουνίου 1916 – 11.00 το πρωί)

Εκείνες τις τελευταίες ημέρες του Ιουνίου η πρωτεύουσα είχε ταλαιπωρηθεί από υψηλές θερμοκρασίες, αλλά τίποτε δεν προμήνυε για το τι θα επακολουθούσε. Το πρωινό της 30ης Ιουνίου 1916 εκδηλώθηκε μια μικρή φωτιά στον Άγιο Μερκούριο με κατεύθυνση προς το Κατσιμίδι. Ο υπουργός Στρατιωτικών Κωνσταντίνος Καλλάρης που επισκέφθηκε τον Βασιλιά για υπηρεσιακούς λόγους αντελήφθη την φωτιά και διέταξε να σταλούν αμέσως 300 στρατιώτες για την κατάσβεση της. Πολύ σύντομα η φωτιά έλαβε μεγάλες διαστάσεις λόγω των πολλών πεύκων αλλά και της καύσιμης ύλης που ήταν διάσπαρτη σε όλη την ευρύτερη δασική περιοχή και δημιουργήθηκε ένα πύρινο μέτωπο που έκαιγε ότι έβρισκε μπροστά του. Λίγες ώρες μετά, ενδυναμωμένη από τον άνεμο που έπνεε, η πύρινη λαίλαπα κατέκαιγε το δάσος του Τατοΐου παρά τις φιλότιμες προσπάθειες των στρατιωτών που πολλοί από αυτούς έπαθαν βαριά εγκαύματα.

-Η κλιμάκωση (18.00)

Στις 18.00 η κατάσταση επιδεινώθηκε απότομα καθώς τα ανάκτορα κυκλώθηκαν από τρία πύρινα μέτωπα. Ο Καλλάρης απέστειλε 2 συντάγματα πεζικού και 500 ναύτες με αξίνες και φτυάρια για να περιορίσουν την πρόοδο της φωτιάς, αλλά ο συντονισμός όλων αυτών των δυνάμεων ήταν σχεδόν αδύνατος, ενώ και οι κληρωτοί στρατιώτες δεν είχαν ούτε τον κατάλληλο εξοπλισμό, αλλά ούτε και την σχετική εκπαίδευση για να αντιμετωπίσουν την κατάσταση. Πολλοί δε εξ αυτών είχαν διαταχθεί να προσέλθουν στην κατάσβεση φέροντες τον οπλισμό τους! Η κύρια προσπάθεια που γινόταν ήταν να δημιουργηθούν αντιπυρικές ζώνες περιμετρικά των ανακτόρων, αλλά η ταχύτητα της φωτιάς προλάβαινε όλες τις

δραματικές προσπάθειες των στρατιωτών του Μηχανικού. Οι φλόγες φούντωναν και κατάκαιγαν τα πάντα στο πέρασμά τους.

-Ο κίνδυνος για τον Βασιλιά (20.00-21.00)

Ο Βασιλιάς από τα ανάκτορα έβλεπε την φωτιά να κυκλώνει την περιοχή τους και τηλεφωνούσε στην Αθήνα ζητώντας απεγνωσμένα βοήθεια. Ένα ολόκληρο Σύνταγμα Μηχανικού μεταφέρθηκε από την Αθήνα στα θερινά ανάκτορα και ρίχτηκε στη μάχη της κατάσβεσης υπό τον Λοχαγό Κουλουμόπουλο, αλλά ο αγώνας με τη φωτιά ήταν άνισος. Στις 19.00 ο Βασιλιάς έδωσε το σύνθημα της εκκένωσης των ανακτόρων, καθώς η κατάσταση γινόταν συνεχώς κρισιμότερη.

Η βασιλική οικογένεια μεταφέρθηκε οδικώς από τον μοναδικό ανοιχτό δρόμο που υπήρχε, αλλά ο Βασιλιάς είχε την κακή ιδέα να παραμείνει επιτόπου για να συντονίσει τις προσπάθειες κατάσβεσης. Πολύ σύντομα όμως ο ίδιος βρέθηκε σε

προσωπικό κίνδυνο, καθώς όταν αποφάσισε να φύγει με το αυτοκίνητό του και μια μικρή ομάδα ακολούθων του από τον δρόμο που ήταν ακόμη ανοιχτός, η φωτιά έφραξε τον δρόμο του.

Οι συνοδοί του προσπάθησαν να τον προστατεύσουν και να τον φυγαδεύσουν, αλλά ο ίδιος βρέθηκε σε μεγάλο κίνδυνο με την φωτιά να τον έχει κυκλώσει και για να διαφύγει αναγκάστηκε να πηδήξει μέσα σε χαράδρα από ύψος 5 μέτρων. Ο Βασιλιάς από την πτώση του έπαθε διάστρεμμα και εγκαύματα και στα δυο του πόδια, ενώ οι στρατιώτες που τον συνόδευαν τον μετέφεραν στα χέρια τους. Επί τόπου απανθρακώθηκαν ο οδηγός του αυτοκινήτου του Βασιλιά και ο βοηθός του που βρέθηκαν αγκαλιασμένοι μέσα στο αυτοκίνητο. Επί τόπου επίσης κάηκαν ζωντανοί τέσσερις χωροφύλακες και δύο εύζωνοι της προσωπικής φρουράς του Βασιλιά, τους οποίους καθώς ήταν πεσμένος, είδε ο ίδιος να καίγονται σαν πυρσοί.

Τον έσχατο κίνδυνο διέτρεξε και ο υπασπιστής του Βασιλιά Καλλίνσκης, ο οποίος με μια ομάδα στρατιωτών προσπαθούσε να βοηθήσει στην κατάσβεση, αλλά τελικά βρέθηκαν περικυκλωμένοι από τις φλόγες. Κατάφεραν να διαφύγουν τον κίνδυνο, αλλά εμφάνισαν όλοι σοβαρά αναπνευστικά προβλήματα από τους πυκνούς καπνούς που τους είχαν κυκλώσει.

Η φωτιά συνέχισε τις νυχτερινές ώρες να καίει τα πάντα στο διάβα της και να κινείται προς δύο κατευθύνσεις και προς το ρέμα της Χελιδονούς και προς την Πάρνηθα. Τη διεύθυνση των δυνάμεων κατάσβεσης ανέλαβε ο ικανός αξιωματικός Αναστάσιος Χαραλάμπης μετά από παραίνεση της Βασίλισσας Σοφίας. Ο Χαραλάμπης στα απομνημονεύματά του περιγράφει την χαώδη κατάσταση που παρέλαβε. Στον δρόμο προς το Τατόι συνάντησε ένα ανάμεικτο πλήθος από χωρικούς, στρατιώτες που συμμετείχαν στην κατάσβεση, κάρα, υδραντλίες, εθελοντές και απλούς πολίτες που δεν ήξεραν προς ποια κατεύθυνση να κινηθούν. Πολλές ομάδες εθελοντών πυροσβεστών και στρατιωτών κατευθύνονταν όπου έβλεπαν φλόγες μέσα στη νύχτα αλλά αυτό τους έβαζε σε πολύ μεγάλο κίνδυνο και πολλοί εξ αυτών εγκλωβίστηκαν μέσα στις φλόγες. Την επομένη στράφηκε προς τα Κιούρκα και την Κηφισιά αποτεφρώνοντας μεγάλες δασικές εκτάσεις για να κατασταλεί τις απογευματινές ώρες της 2ας Ιουλίου 1916.

– Ο θλιβερός απολογισμός

Η φωτιά στοίχησε τη ζωή σε 3 αξιωματικούς, σε 7 στρατιώτες της φρουράς των ανακτόρων και 23 στρατιώτες. Ο ένας από τους νεκρούς αξιωματικούς ήταν ο Ηλίας Χρυσοσπάθης, επικεφαλής της αστυνομικής φρουράς του Βασιλιά, διδάκτωρ νομικής, προσωπικά αφοσιωμένος στον ίδιο. Η ταυτότητα του απανθρακωμένου σώματος αναγνωρίστηκε από ένα χρυσό ρολόι που βρέθηκε και άνηκε στον

Χρυσοσπάθη. Στο συμμαχικό τελεσίγραφο που είχε επιδοθεί λίγες εβδομάδες πριν, οι Σύμμαχοι είχαν ζητήσει ονομαστικά την απομάκρυνσή του, καθώς σύμφωνα με τον Compton Mackenzie, ήταν αυτός που τους προκαλούσε τα περισσότερα εμπόδια στις δραστηριότητές τους.

Ο δεύτερος ήταν ο Λοχαγός Κουλουμόπουλος παιδικός φίλος του Βασιλιά, που απανθρακώθηκε κατά την διάσωση του και αναγνωρίστηκε από το καμένο σπαθί του και ο τρίτος ο αντισυνταγματάρχης Μηχανικού Δημήτριος Δελαπόρτας. Στις κηδείες τους δεν παρέστη ο Βασιλιάς που είχε τραυματιστεί αλλά η Βασίλισσα Σοφία που προσπάθησε να παρηγορήσει τις οικογένειες των νεκρών. Δεκάδες στρατιώτες και ναύτες που συμμετείχαν στην κατάσβεση μεταφέρθηκαν στα νοσοκομεία είτε με κατάγματα είτε με εγκαύματα.

Όλη η έκταση γύρω από τα βασιλικά ανάκτορα αποτεφρώθηκε, κάηκε ο στρατώνας των ανακτόρων, βοηθητικά κτίρια, το τηλεφωνικό κέντρο καθώς και το αυτοκίνητο εκστρατείας του Βασιλιά. Σώθηκε το κεντρικό κτήριο των ανακτόρων, το υπασπιστήριο, το περίπτερο της βασιλομήτορος Όλγας, μέρος του ξενοδοχείου και ο τάφος του Γεώργιου Α΄ τον οποίο οι στρατιώτες είχαν σκεπάσει εγκαίρως με χώμα. Το κεντρικό ανάκτορο και κάποια άλλα κτήρια σώθηκαν γιατί υπήρχαν δέντρα μη εύφλεκτα περιμετρικώς των κτηρίων.

Επίλογος

Η μεγάλη πυρκαγιά του 1916 σηματοδότησε το τέλος της χρυσής εποχής του δάσους του Τατοΐου, καθώς κάηκε το μεγαλύτερο μέρος του δάσους, κάηκαν κατά εκατοντάδες τα ελάφια που ο Γεώργιος Α΄ είχε εισαγάγει από την Ουγγαρία, αλλά και σχεδόν όλο το παλιό ανάκτορο και πολλά βοηθητικά κτήρια. Το τραγικό συμβάν και οι νεκροί που θυσιάστηκαν, βύθισε στο πένθος την βασιλική οικογένεια, αλλά και τον ίδιο τον Κωνσταντίνο που σε συνδυασμό με τις πιέσεις, που δεχόταν από την Αντάντ, ένιωθε πλέον να δύει το άστρο του.

Οι αντιβενιζελικοί και ο ίδιος ο Κωνσταντίνος πίστεψαν, ότι η φωτιά ήταν εμπρησμός, που έγινε από τις συμμαχικές μυστικές υπηρεσίες σε συνεργασία με βενιζελικούς πράκτορες. Ο ίδιος ο Κωνσταντίνος διαβεβαίωσε τον Ιταλό πρέσβη Μποσδάρι ότι η φωτιά ήταν εμπρησμός και ο οργανωτής της ήταν ένας Γάλλος μηχανικός, χωρίς πάντως να αποδειχθεί η να βρεθούν απτές ενδείξεις για κάτι τέτοιο. Σύμφωνα με φήμες, που κυκλοφόρησαν ευρέως, οι Αγγλικές μυστικές υπηρεσίες οργάνωσαν την δηλητηρίαση του Βασιλιά ταυτόχρονα με τον εμπρησμό της Δεκέλειας ώστε να μην καταφέρει να επιζήσει. Πάντως σε μεταγενέστερη μαρτυρία του, ο Άγγλος επικεφαλής των Μυστικών υπηρεσιών στην Ελλάδα

Compton Mackenzie υποστήριξε ότι δεν υπήρξε ανάμειξη του ίδιου η των πρακτόρων του στην φωτιά που κατέκαψε το Τατόι.

Στις 24 Οκτωβρίου 1916 εκδόθηκε βούλευμα του συμβουλίου των πλημμελειοδικών, που ζήτησε να διεξαχθούν περαιτέρω έρευνες για το ζήτημα καθώς πιθανολογούσε ότι ήταν εμπρησμός. Οι έρευνες αυτές δεν έγιναν ποτέ λόγω των δραματικών γεγονότων, που ακολούθησαν και της εκθρόνισης του Βασιλιά Κωνσταντίνου από τους Συμμάχους.

Πηγές

Εφημερίδα ΣΚΡΙΠ, φύλλα 1,2,3,4 Ιουλίου 1916.

Ζαβιτσιάνος Γ. Κωνσταντίνος, *Αι αναμνήσεις εκ της Ιστορικής διαφωνίας Βασιλέως Κωνσταντίνου και Ελευθέριου Βενιζέλου όπως τις έζησε (1914-1922)*, (τόμος Α΄), Αθήνα 1946.

Μάλαινος Επαμεινώνδας, *Ιστορία ξενικών επεμβάσεων (τόμοι Γ, Δ΄)*, Αθήνα 1958.

Σταματόπουλος Κώστας, *Τατόι – περιήγηση στον χώρο και στον χρόνο*, εκδόσεις Καπόν, Αθήνα 2011.

Τούντα – Φεργάδη Αρετή, «Η άποψη του ελληνικού Τύπου για την εγκαθίδρυση της προσωρινής κυβέρνησης της Θεσσαλονίκης», Βαλκανικά Σύμμεικτα (τόμος 18), Αθήνα 2017

Χαραλάμπης Αναστάσιος, *Αναμνήσεις* , Αθήνα 1947 (*http://cdn.sansimera.gr/media/files/Anastasios_Xaralampis-Anamniseis.pdf*) ημερομηνία ανάκτησης: 11.10.2019

Sir Compton Mackenzie, Athenian Memories, London 1932.

ΠΗΓΗ: https://www.istorikathemata.com/